

Ombdusman

Podgorica 30.11.2012.

Preporuke NVO 4 LIFE

1. Osnovati Centar za liječenje žena zavisnica od droga

U Crnoj Gori ne postoji mjesto u kome se žene zavisnice od droga mogu liječiti, što predstavlja grubo kršenje osnovnih ljudskih prava i diskriminaciju žena. U svijetu je ta pojava poznata kao „custodial violence“, tj. nasilje države nad ženom. Na taj način se direktno krši Ustav Crne Gore kojim je svim građanima zagarantovano pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu.

Podaci iz naše organizacije govore da veliki broj žena zloupotrebljava droge (**17% osoba koje su potražile pomoć u NVO 4 Life su žene**). Posebno zabrinjava činjenica da u sve mlađim uzrastima počinju koristiti droge (**dvije djevojke koje su se liječile u NVO 4 Life su redovno koristile heroin u osmom razredu osnovne škole**). Takođe, da zabrinjavajuće veliki broj žena koristi droge potvrđuje i podatak iz Centra za mentalno zdravlje Podgorica. Od 1300 registrovanih zavisnika/ca koji su u Centru za mentalno zdravlje potražili pomoć, **svaka šesta je žena**. Usljed nemogućnosti ostvarivanja prava na liječenje u Crnoj Gori, mali procenat žena odlazi u neki od Centara za liječenje u okruženju. Međutim, zbog teške materijalne situacije, djece, i drugih razloga, mnogo veći procenat ostaje i nastavlja koristiti droge uništavajući pri tom sebe i svoje porodice. S druge strane sve je veći broj onih zavisnica koje imaju djecu, trudnica. Ukoliko se ženama zavisnicama ne obezbijedi adekvatna socijalna i zdravstvena njega, ostajemo nijemi posmatrači zapostavljanja, zanemarivanja i zlostavljanja djece, do kojeg neminovno dolazi usljed bolesti njihovog roditelja. Omogućavanje ostvarivanja prava na liječenje žena zavisnica od droga je predviđeno i dokumentom „Nacionalni strateški odgovor na droge 2008 – 2012“ i Akcionim planom za ovaj period, ali ni do danas u praksi nije realizovano.

Napominjemo da je uskraćivanje prava na liječenje ženama zavisnicama od droga u suprotnosti sa svim svjetskim dokumentima koji se tiču poštovanja osnovnih ljudskih prava, među kojima je i Konvencija Ujedinjenih nacija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, čija je jedna od zemalja potpisnica i Crna Gora.

Imajući u vidu da je poštovanje ljudskih prava jedna od ključnih oblasti u pregovorima o pristupu Crne Gore u EU, očekujemo da u skladu sa EU standardima postupite, i da kao odgovorna Vlada obezbijedite sredstva za osnivanje Centra za liječenje zavisnica od droge.

2. Omogućiti besplatno liječenje zavisnicima/ama od droga na Kakarickoj gori i Centru za liječenje žena zavisnica

Crna Gora poštuje preporuke Svjetske zdravstvene organizacije i prihvatila je u potpunosti definiciju da je zavisnost bolest koja se dugotrajno mora tretirati. Ako zavisnost priznaje kao bolest, Crna Gora, kao zemlja koja pretenduje da bude zemlja socijalne pravde i jednakih šansi za sve njene građane i građanke, mora obezbijediti besplatnu socijalnu i zdravstvenu zaštitu za zavisnike/ce od droga.

Naša je preporuka da Crna Gora preuzme model Hrvatske, gdje je dovoljno da se osoba koja je zavisnik/ca obrati Centru za socijalni rad, koji ih upućuje u Zajednicu Susret, u jedan od 4 terapijska centra na teritoriji Hrvatske. Republika Hrvatska plaća 70% za liječenje zavisnika/ce, dok ostalih 30% obezbjeđuje Zajednica, kroz razne projekte, saradnju Centara sa privrednim društvima i sl.

3. Promijeniti terminologiju – ne „narkoman“ već koristiti izraze „zavisnik/ca od droga“

Zavisnici/e od droga su jedna od najdiskriminisanih grupa, ne samo dok aktivno koriste droge, već i onda kada se uspješno izliječe. Postoji mnogo razloga tome, a jedan od najvećih je sama terminologija kojom se oni obilježavaju i stigmatizuju. Što se tiče termina „Narkoman“ on se već nekoliko decenija ne koristi u svetskoj literaturi, jer je izobličen kao nejasan, neprecizan, netačan i vrijednosno obojen.

Koristi se termin „Zavisnik/ca od droga“. Ovaj termin dodatno stigmatizuje, diskriminiše zavisnike/ce, izaziva prezir i zazor od njih kod građana, stvara materijal za neke nove moralne panike, te dovode do pojačavanja i čvršćeg cementiranja problema, čak i onima koji su se izliječili. Prema osobama oboljelim od ove bolesti stvara se negativna klima koja se ispoljava kroz zaziranje, odbacivanje, obeležavanje i osudu. Na taj način on izrasta u morskog neprijatelja prema kome su sva represivna sredstva dozvoljena i opravdana, a pravo na posao, zasnivanje porodice, prijatelje zauvijek onemogućeni i zabranjeni. Usled ovakvog odnosa društva prema zavisnicima/ama istima ponestaje želje i motiva da započnu sa liječenjem. Na ovaj način se zavisnici/e obeshrabruju i demoralisu. Zbog svega toga oni razmišljaju na sledeći način: „Zašto uopšte da krećem da se liječim kada me društvo ne želi natrag, diskriminiše čak i one koji su se uspješno izliječili?! Samo ću se uzalud mučiti i truditi svima dokazivati čitavog života“. Tada se predaju se nastavljaju sa drogiranjem i lagano umiru vukući za sobom i članove porodice u bijedu, beznade, finansijski bankrot i sazavisničku bolest.

Ono što NVO 4 Life govori od svog formiranja a to je da je termin „narkoman“ diskriminatorski, da u sebi ima negativan vrijednosni prizvuk koji obilježava i stigmatizuje zavisnike/ce od droga, sada dolazi od strane UK Komisije za politike droga (UK Drug Policy Commission) . Mnogo puta smo u medijima govorili da korišćenje ovog termina doprinosi kako negativnom toku i ishodu izlječenja zavisnika/ca, tako i povećanju stigme i diskriminacije zavisnika od droga. Zato je potrebna edukacija u prvom redu medija a zatim zajednička edukacija odnosno uticaj na povećanje svijesti građana o štetnim posledicama po zavisnike/ce koji nastaju usled upotrebe stigmatizujuće i diskriminatorke terminologije.

„UK Komisija za politike droga (UK Drug Policy Commission) je utvrdila da je, osim što je neukusno i negativna konotacija pojma 'junkie' (Narkoman), učinilo je da je teže podstaći zavisnike/ce da prihvate liječenje. Mediji moraju postaviti nova mjerila, nestigmatizirajuću terminologiju kako bi ih ohrabрили da potraže pomoć i na taj način smanje stigmatu prema njima.“

4. Uvesti alternativne sankcije (Probacija) za određene kategorije krivičnih djela u vezi sa drogama

U Crnoj Gori treba uvesti sistem alternativnih sankcija za krivična djela u vezi sa drogama, koji bi podrazumijevao da se neki počinioci određenih krivičnih djela tretiraju vaninstitucionano i usmjeravaju na rehabilitaciju, resocijalizaciju i školovanje. U svijetu je već odavno poznat i u velikoj mjeri prihvaćen koncept izvaninstitucionalnog tretmana osoba koje su počinile neko krivično djelo. S obzirom na povećanje broja zavisnika u zatvorima, legislative većine zemalja prilagodile su se novonastaloj situaciji i u zakone uvele mogućnosti izricanja alternativnih sankcija osuđenim zavisnicima/ama. Alternativne sankcije dobijaju sve značajnije mjesto u zakonodavstvima, kao i u praksi, većine evropskih zemalja.

Taj sistem kažnjavanja podrazumijeva da se neki počinioci krivičnih djela u vezi sa drogama tretiraju vaninstitucionano i usmjeravaju na rehabilitaciju, resocijalizaciju i školovanje umjesto da idu u zatvor. Takva kazna bi se najčešće izriicala mladima koji su uhvaćeni sa manjom

količinom droge i sitnijim prestupnicima, jer njihovo slanje u zatvor značilo bi baciti ih u kandže narkodilera ili onih koji su već duboko u svijetu droge, tj. poslati ih u “školu kriminala”. Njih bi trebalo zaštititi na određeni način, s tim što bi im se, kao zaštitna mjera, izricalo obavezno liječenje, posjećivanje institucija i organizacija za borbu protiv droge i centara za socijalni rad.

Budući da većina zavisnika čini razna krivična djela kako bi mogli nabaviti drogu (krađe, razbojništva, prostitucija) adekvatnim tretmanom u zajednici mogao bi se spriječiti razvoj njihove zavisnosti i na taj način smanjiti stopa kriminaliteta. Uvođenje takvih mjera može potencijalno smanjiti rast populacije u zatvorima, koji su ionako prenatrpani a zavisnicima se daje šansa za kvalitetniji i strukturiraniji tretman (tretman u zajednici).

Uslovi pod kojima se one izriču razlikuju se od zemlje do zemlje i zavise uglavnom o uzrastu počinioca, težini optužbe, ali i o organizaciji službi u zajednici. Američki model Sudova za drogu preuzela je većina evropskih zemalja, modifikujući ga prema potrebama i kulturi svoje države. Većina evropskih država primjenjuje sistem Probacije, dok je Portugalski model „Komisija za odgovaranje“ jedan od onih koji je pokazao najbolje rezultate. Za deset godina od kada se ovaj sistem primjenjuje, broj povratnika u zatvore je pao za 50%, smanjen je broj infekcija među intravenskim korisnicima i registrovan je značajan pad drugih krivičnih djela.

Takođe predlažemo da se osobama koje budu uhapšene sa drogama, uradi test na prisustvo psihoaktivnih supstanci u organizmu. Predlažemo da se onima kod kojih ne bude registrovano prisustvo psihoaktivnih supstanci u organizmu, odredi veća kazna i na taj način napravi razlika u odnosu na one koji su usled svoje bolesti prinuđeni koristiti droge . Zavisnici/ce od droga nijesu kriminalci, oni/e su osobe koje su bolesne i u skladu sa tim se mora i postupati, odnosno, treba ih liječiti a ne slati u zatvor.

Kako je Crna Gora na putu punopravnog članstva u Evropskoj uniji, i u procesu usklađivanja svog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, postoji potreba da se i u ovoj oblasti nacionalna zakonska rješenja usklade sa evropskim praksama. Zakon o alternativnim sankcijama je upravo jedno od takvih rješenja, pri tom, potpuno primjenjivo na crnogorski kontekst. Aktuelnost ove teme dobija posebno na značaju zbog izmjena Krivičnog zakona koje su u toku i imaju direktan uticaj na normiranje krivičnih djela iz ove oblasti.

- 5. Raditi na usavršavanju tužilaca i sudija kada su u pitanju slučajevi povezani sa zloupotrebom droga**
- 6. Izraditi Opšti protokol i posebne protokole o postupanju pri zlostavljanju i zanemarivanju djece**